

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

Museumsdirektør Lund: Gamle Færdsselsveje. — Cl. E.:
To ældre Bondeviser. — Jens Hansen: Arvelige Degne-
embeder. — Cl. E.: De første lutherske Præster i Døstrup.
— Samleren. —

Nr. 12. — 1. JUNI 1929. — 5. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond . . . . . - 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Gamle Færdselsveje.

Af Museumsdirektør Lund, Haderslev.

Det er ikke alene de fra Nord mod Syd førende Veje, der maa henregnes til Kategorien Driveveje, ogsaa de fra Købstad til Købstad førende Forbindelsesveje maa for en stor Del regnes med herhen. Saaledes har den gamle Haderslev-Tønder Landevej, og ligeledes den gamle Vej fra Løgumkloster til Flensborg været stærkt benyttet som Driveveje.

Da de nye Befordringsmidler, Jernbane og Dampskib, i den sidste Halvdel af det forrige Aarhundrede trak Hovedfærdselen til sig, fik de gamle Veje, der ikke blev trukket med ind i det nye Net, Lov til at ligge afsides og upaaagtet, og vil man nutildags opsøge dem, kan man finde dem liggende ganske uberørte af den moderne Trafik og kan faa den mest levende Forestilling om Færdselsforholdene helt fra Middelalderen indtil for en 70 til 80 Aar siden.

En Del af de gamle Veje er imidlertid gaaet med ind i det moderne Vejnet og har derfor i de senere Aar fuldstændig skiftet Ham. Hertil maa vi ogsaa regne de to fornævnte Landeveje Haderslev-Løgumkloster, og Løgumkloster-Flensborg. Det er til en Tur ad disse to Veje, jeg idag vil indbyde Læseren for at se, hvad der samler sig for Minder om saadanne gamle Forbindelsesaarer.

Haderslev-Tønder Landevejen skiller sig fra den østlige Oksevej umiddelbart vest for Mastrup og tager Retningen mod Vedsted, det store Knudepunkt i Oldtiden. Syd for Vejen fanges Øjet af den imponante Række af Gravhøje, der hæver sig paa Bakkens Ryg langs med Vejen halvvejs til Arnitlund; man ser til alle Sider Gravhøj ved Gravhøj, og saa er det endda kun Resten, man ser.

Vi nærmer os Stationsbyen Over-Jerstal. Dette Bynavn skreves før „Jersdal“. Hvad er nu egentlig rigtig, Jerstal eller Jersdal? I ældre Dokumenter møder vi altid „Jerstal“, og det er ogsaa det rigtige og naturlige. Navnet bestaar af to Stavelser, ikke Jers-Tal, men Jer-Stal. „Jer“ er en forvansket Gengivelse af det gamle Gudenavn „Eyr“. Stal er det oldnordiske „Stallr“, og hedder i Nutidsdansk „Bolig“. Ja, saa har vi Navnets Betydning, det er „Eysr Bolig“. Der har sikkert i den hedenske Tid staaet et Gudehov for „Eyr“. Dette er

naturligvis ikke mere paaviseligt, men Navnet har trofast bevaret Mindet herom gennem Aarhundreder.

Vi kører nu videre gennem Neder Jerstal mod Galsted. Umiddelbart efter at vi har passeret Vejkrydset ved Blankenhof, fører Vejen gennem en Rest af de store Hedeflader, og i denne Rest kan man paa begge Sider af Vejen se de dybt nedfurede nu lynggroede Spor af den gamle oprindelige Vej. Ved Galsted har den gamle Vej ikke ført igennem Byen, men syd om denne med Retning omtrent mod Rangstrup Mejeri, og naar Vejen nu bliver udbygget, vil den atter komme til at tage sin oprindelige Retning.

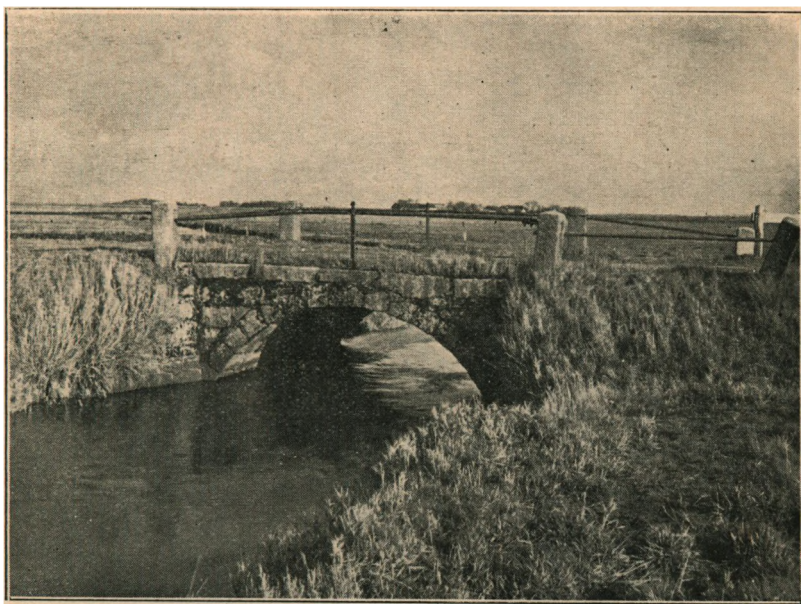
1. Broen over Susbækken ved Svejlund.

Om Byen Galsteds Navn er der et Par gamle Sagn. Det ene fortæller, at Byen oprindelig har ligget noget mere mod Øst, hvor en Mark endnu hedder „Gammelbytoft“. Om Byen engang er brændt eller er bleven ødelagt i Krig, melder Sagnet ikke noget om, men da Byen atter skulde opbygges, valgte man Stedet, hvor den nu staar. En gammel Mand skal, da han erfarede denne Beslutning have sagt. „Det er et gal Sted, der er ingen Vand“. Man risikerede imidlertid dog at bygge paa Stedet, og det viste sig, at der ikke var nogen Mangel paa Vand. Men Byen beholdt dog den gamle Mands Udtryk „Gal Sted“ som Navn.

Det andet Sagn drejer sig netop om den oprindelige Vej Syd om Byen. Vejen førte her op over en Bakke, og derefter over et Stykke

sumpet Eng. Dette Vejstykke var ved Vintertid og ved Tøbrud ufremkommeligt, og man kaldte Vejstykket det gale Sted. Da Byen opstod, gik Navnet over paa denne.

Bakketoppen, som den gamle Vej førte over, og som den nye Chausse ogsaa vil komme til at passere, kaldes paa Udskiftningskortet fra Slutningen af det 18. Aarhundrede „Stennegrye“, d. v. Stengryden. Paa denne Bakketop fandtes ved Haderslev Museums Undersøgelse i Efteraaret en Grav fra efterromersk Tid, den første Grav fra denne Periode, der hidindtil er kommen frem i Sønderjylland. Graven indeholdt ganske faa Skeletrester og følgende Gravgods: et Lerkar, et

2. Broen over Lundbækken mellem Rabsted og Bredevad.

Jernspænde, en Jernkniv, to Hægtespænder af Bronze, en Øsken til det ene Hægtespænde og et lille Stykke ubearbejdet Rav med et lille indkapslet Blad.

Paa Bjørnskovhede i Bjørnskov Kro finder vi et Lævn fra Studedriften Dage. Lidt længere mod Syd passerer vi det gamle Skæferi Faarhus, og et Par Kilometer videre mod Syd Gaarden Oksgaard. Omtrent 200 m syd for Oksgaard, i Grænsen mellem Haderslev- og Aabenraa Amter er der et lille Vandløb, som ledes under Vejen gennem en af meget store kløvede Granitsten opført Bro. En Afvisersten paa Haderslev Siden bærer Indskriften: „Hausvogt Lorentzen“, og en af Dækstenene i Broens østlige Side har følgende Brudstykke af en Indskrift: „— -- Auf Nicolai Jensen wohnet in Kirchspiel -- —“.

Medens den sidste Indskrift er uforstaaelig, kan man saa godt forstaa den anden. I Haderslev Vesteramtsstuedistrikt har der i Midten af det 18. Aarhundrede været to Amtsforvaltere og Husfogder Lorentzen, forresten to Brødre, hvoraf den ene er Bedstefader til Peter Hiort Lorentzen. Hvilken af de to Brødre det er, hvis Navn staar paa Afviserstenen, ved man ikke. Det er sikkert et Indfald af Brobyggeren, at han har foreviget Husfogdens Navn, da han byggede Broen. Det var Husfogden, der var Tilsynsførende i Vejsager.

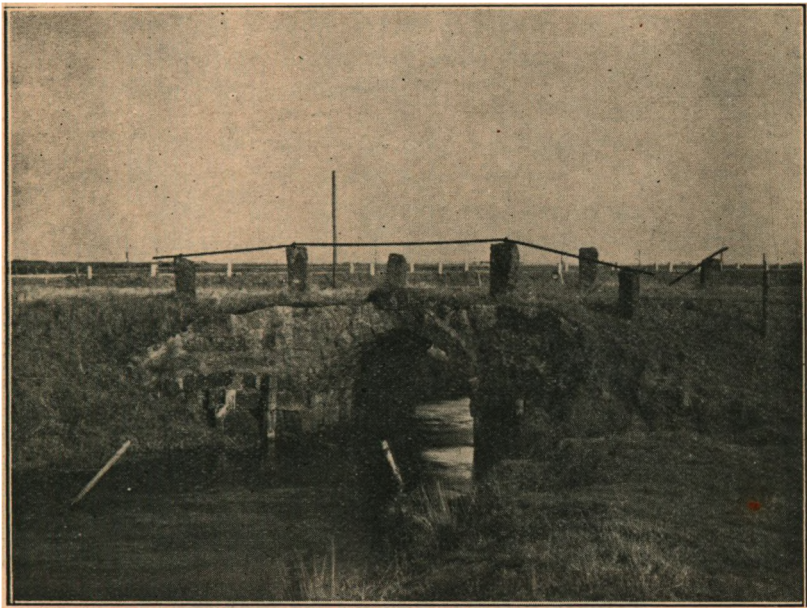
I Svejlund maa vi tage den mægtige Bro i Øjesyn, der gennem to Gennemføringer leder Susbækkens Vand under Vejen. (Billede 1).

3. „Kobroen“ syd for Bredevad.

Hele Broen er opført af mægtige kløvede Granitsten. Ogsaa her bærer et Par Afvisersten korte Indskrifter. Paa den ene staar: „In Amt Apenrade“, og paa den anden: „Amtmann von Vieregge“. Hvorledes Amtmand von Vieregges Navn kommer til at staa ved en Bro i Aabenraa Amt, er mig ikke klart. Carl Heinrich von Vieregge var Amtmand i Haderslev fra 1731 til 1740, da han døde. Jeg kan næstmest tænke mig, at begge Broer er opførte samtidig og af en og samme Bygmester, og at han ved Tilhugningen af Materialet til Broerne har villet hædre Amtmanden og Husfogden ved at anbringe deres Navne paa Afviserstenene; men at der saa ved en Fejltagelse er sket en Forveksling, hvorved Stenen med Amtmandens Navn er bleven opsat ved Svejlund istedetfor ved Oksgaard.

Her ved Svejlundstok kommer vi ind paa Chausseen fra Aabenraa til Løgumkloster og følger den til Arndrup Mølle, for derpaa at tage med Tøndervejen ned til Korskroen. Her krydser vore to Veje hinanden, og vi bøjer nu af og tager Retningen mod Flensborg. Den første By, vi passerer, er Rabsted. Her lønner det sig at tage den gamle smukke Kirke i Øjesyn. Videre imod Syd passerer vi mellem Rabsted og Terkelsbøl tre ganske imponerende Broer; den første er over Lundbækken mellem Rabsted og Bredevad, (Billede 2) den næste er Kobroen syd for Bredevad (Billede 3). Denne er imidlertid ikke mere i Forbindelse med Chausseen, da denne her har forladt den gamle Vej. Broen staar nu omtrent et Par hundrede Meter øst for

4. Broen over Terkelsbøl Aa mellem Heds og Terkelsbøl.

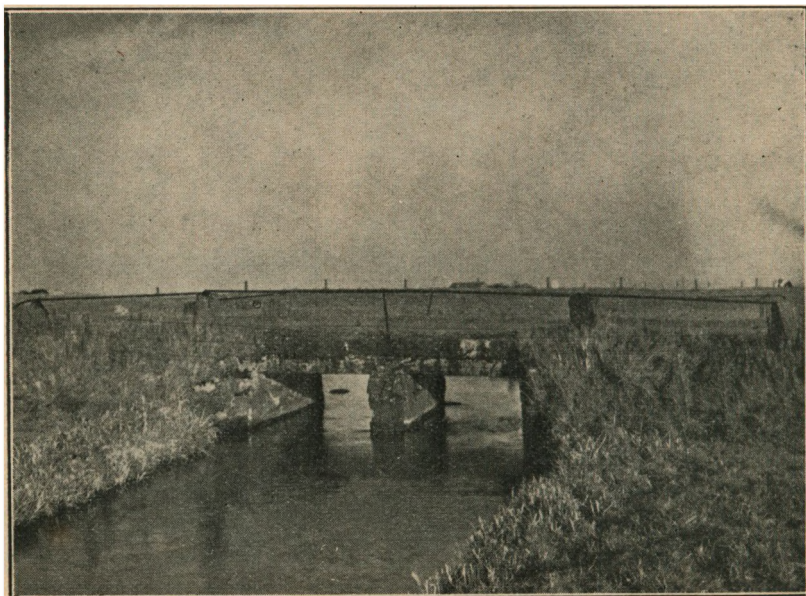
den nye Bro under Chausseen. Det samme er Tilfældet med den tredie Bro over Terkelsbøl Aa mellem Heds og Terkelsbøl (Billede 4), denne staar et lille Stykke vest for den nye Bro. Disse tre Broer ligner hinanden fuldstændig. De er noget af de mest imponerende Bygningsværker, vi har fra ældre Tider i vor Hjemegn. Opført af vældige Kvadre af Granit spænder de i mægtige Buer over Vandløbene. Syd for Terkelsbøl passerer vi atter over Ugebækken en Bro Mage til den ved Svejlund (Billede 5). Ved Kravlundhøj vest for Tinglev krydser den gamle Frisvej vor Rute, og nu kan man næsten hele Tiden, snart paa den ene og snart paa den anden Side af Vejen se de gamle dybe og brede Vejspor næsten helt ned til Baneoverskæringen

ved Vejbæk, og kommer man lidt længere mod Øst, hvor Vejen til Bov bøjer fra, saa er vi ved Vejkrydset, hvor vi atter mødes med Oksevejen, som vi forlod oppe ved Mastrup. Imod Nord henimod Bommerlund Plantage ligger nu Middelalderens Færdselsvej fuldstændig uforandret og man kan sige uberørt af den moderne Trafik.

Herfra kan man nu benytte Middelalderens behagelige bløde Sandvej og køre i Mag, eller foretrække den moderne Trafikaare.

Endnu er der en Ting, som jeg maa have Lov til at pege hen paa. Det er allerede nævnt, at to af de dejlige Broer mellem Ravsted og Terkelsbøl er bleven sat paa Aftægt. Ved Broen over Lundbækken

5. Broen over Uge Bæk syd for Terkelsbøl.

syd for Ravsted standsede Udbygningen af Vejen sidste Efteraar, og Arbejdet skal sikkert fortsættes i Foraaret. Det er vel ikke Meningen, at den gamle Bro skal forsvinde og give Plads for en kedelig Cementbro. Jeg vil indtrængende henstille til rette Vedkommende, at Broen faar Lov til at blive staaende, og, dersom det er nødvendigt, at opføre en ny Bro ved Siden af den gamle. Ligeledes at der ofres en lille Smule for, at de to Broer, der er sat ud af Funktion, ikke forfalder. Det vilde være Synd og Skam, om disse Bygningsværker skulde forfalde og forsvinde. Det er en Ubetydelighed, der fordres for at bevare dem. Det er saa let og ligetil at lade dem forfalde og forsvinde; men vi maa huske paa, at naar de først er borte, saa faar vi dem aldrig mere.

To ældre Bondeviser.

Ved Cl. E.

Jeg sendte for nogen Tid siden en gammel Visebog til „Dansk Folkemindesamling“. Hr. Grüner Nielsen skrev ved Returneringen: „Vi har afskrevet Viserne „Der gik en Pige“ og „Ak Elskov, ak Elskov“, der er typiske Bondeviser og maaske er nedskrevet efter mundtlig Tradition“. Disse to Viser skal derfor aftrykkes her.

En Vise.

Der gik en Pige udi en Have,
der kom en ung Svend til hende hen
og spurgte, om hun ej vilde være
hans Hjertenskjæreste.

„Hvad kan du nu af mig forlange,
at jeg skal være din Kjæreste?
Jeg har en Ven, som for syv Aar siden
for syv Aar siden drog bort fra mig.“

„Har du en Ven, som for syv Aar rejste,
da lever han vist ikke mer!“ —
„Men er han levende, han har mit Hjerte,
men er han død, Gud annam hans Sjæl!“

Men da han saa, at hun var oprigtig,
da kunde han ej dølge sig:
„Jeg er den Ven, som for syv Aar rejste,
for syv Aar siden drog bort fra dig!“

„Er du den Ven, som for syv Aar rejste,
o, hvor jeg nu er hjertensglad!
Jeg er den lykkeligste af alle,
thi jeg har fundet min Hjertenskjær!“

Ak Elskov!

Ak Elskov, ak Elskov, hvor er du dog sød!
du volder saa mangen en smertefuld Død.
Det har jeg prøberet, dengang jeg var ung,
jeg ogsaa paa Elskovens Bane indkom.

Min Fader en Herre, saa vidt jeg det ved,
min Moder en Frue, hvem jeg havde kær,
min Fader han døde, jeg to Aar kun var,
derover min Moder stor Sorg hun bar.

Derefter min Moder blev giftet paany,
vor Rigdom blev større, og jeg fik Udstyr.
Vi solgte vor Ejendom, til Danmark vi drog,
men det var min Moder saa meget imod.

Min Moder hun døde, jeg atten Aar var,
derover stor Sorg i mit Hjerte jeg bar.
En Søn og en Datter hun sig efterlod,
men de var hans eget, som højt for ham stod.

Jeg elskede Kusken, han elskede mig,
vor Kærlighed brændte, som Krudt udi Krig.
Min barske Fader kom ikke til Ro,
thi kort han formante og fra sig bortjog.

Jeg havde en Pige, hun var mig saa tro,
saa ofte jeg hende i mit Kammer indlod,
og tidt naar han talte, hun svaret for mig,
mens jeg udi Landet til Kjæresten gik.

Jeg blev nu sendt bort til et fremmede Land,
jeg kom til en Ø med det salteste Vand,
de Folk var saa vilde, jeg dem ej forstod,
jeg hørte ej tale et eneste Guds Ord.

Derhjemme min Kjærest han sørged for mig,
men Aaret derefter laa han udi Lig.
Det sidste, han talte, var Hilsen til mig,
at han mig maatte vente i Graven til sig.

Jeg blev nu hjem hentet, fik Frihed igen,
min Glæde var borte, jeg savnte min Ven.
Da jeg kom til Stedet, hvor vi gjorde Ed,
da brast jeg i Graad og krampagtig sank ned.

Arvelige Degneembeder.

Ved Førstelærer Jens Hansen, Mjolden.

Det er jo en kendt Sag, at Præsteembederne en Tid lang gik i Arv i en og samme Slægt. At det samme i nogle Tilfælde ogsaa er sket med Degneembederne, viser efterfølgende Dokument angaaende Degneboligen og Skolehuset i Mjolden. Helt fra Slutningen af det 17. Aarhundrede til midt i det 19. ejede Mjolden Degn ikke blot

Degneboligen, men ogsaa Skolestuen, og hans Efterfølger maatte altsaa enten arve Huset eller købe det for at blive Degn i Sognet.

Paa Grundlag af det gamle Vidne faar vi følgende Degnerække fra Mjolden Sogn:

Hans Nielsen.

Johan Hindrichsen (købte Huset af Hans Niensens Datter).

Hinrick Johansen (arvede Hus og Embede efter sin Fader).

Peder Pedersen (købte Huset af sin Forgænger).

Mads Hansen Degn (ægtede Peder Pedersens Enke).

Hans Hansen Degn (ægtede Mads Degns Datter).

Først en Snes Aar efter dette Dokuments Udstedelse byggede Kommunen sin egen Skole med tilhørende Degnebolig, den nuværende Skole, der er opført 1863.

* * *

Paa forlangende af mig Underskrevne Anders Nielsen den Gamle Gaard Mand i Miolden Sogn meddeler jeg Hans Hansen som værende Sogne Degn i Miolden Sogn denne [. . . .] som mig er bekendt, og som i [. . . .] Pastorat, Angaaende det Huus som [Vore] Degne haver boet udi, det bestaar i følgende:

Den første, som der Mindes af at sige er *Johan Hindricksen Degn* og hand kiøbte Huuset efter Gamel Sagn af sin Afdøde formands Hans Niensens Datter Naunl: Kiesten Hans Datter, hendes formynder var Anders Andersen med tilnaun den store Boende udi Ottersbøl.

Efter Johan Degns Død blev hans Søn *Hinrick Johansen Degn* i Miolden, hand Antog Huuset i Arv. Efter bemeldte, sin Afdøde Fader, men formedelst hans Opførsel kom hand fra Degne Embedet.

Efter ham kom *Peder Pedersen* i Degne Embedet, hand kiøbte Huuset af Hindrick Johansen for 100 rdlr., de 33 rdlr. 16 sh. blev straks betalt, og de 66 rdlr. 32 sh. blev staaende for Rente til Videre.

Efter ham kom *Mads Hansen Degn* udi Degne Embede og i Ægteskab med Peder Pedersen Degns Enke. De Resterende 66 rdlr. 32 sh. betalte Mads Hansen Degn til Hindrick Johansens Søn Naunl: Johan Hindricksen [der da] levede og boede i Ballum. Mads Degn Sagde at hand havde faaet en Reen Qvittering af Johann Hindricksen for Ermelte 66 rdlr. 32 sh., men den har jeg icke set og nu er den heller icke at finde, og den kunde jo ved Adskillige Leiligheder havde været til stor Nytte.

Efter Mads Hansen Degns Død kom Nærværende *Hans Hansen Degn* i Embedet og i Ægteskab med Mads Degns [Datter] og med samme Huuset i Besiddelse, den Gang var det meget forfalden, han har nu [i den Tid] hand har beboet det gjort meget ved d[et, saa det nu er] i en God beboelig Stand. Aldrig har [. . . .] som Sogne

Mand gjort [Jnd . . . . .] icke heller Ved jeg nogen Anden [. . . . .] har gjort det, følgelig saa er der jo slet ingen Betaling bleven udredet af Nogen, men den Eene Degn efter den Anden har enten kiøbt Huuset af sin Formand, eller ogsaa Arvet det, og saaledes har Enhver Degn Efter det, hvad jeg veed, beboet det som sin formeente Eyendom.

Efter beretelse af troværdige Gamle Mænd i Miolden Sogn, hvoriblandt min Sal. Fader var Een, saa har Miolden Sogne Mænd kiøbt Peder Pedersen Degn to Fag af Huuset, som blev indrettet til En Skolestue, havde Sognet nu Eyet det Heele Huus, saa havde Sogne Mændene jo icke havt nødvendig at kiøbe og betale Peder Degn 2 Fag af Huuset, men det udviser jo, at det Øvrige af Huuset skulde være hans Eyendom.

Det er nu altsaa ald den liden Oplysning, jeg kand give om Degne Huuset og saa vit, hvad jeg veed, saa medfører det ogsaa den Reene Sandhed.

Miolden, den 31. Juli [18]43.

Anders Nielsen.

At denne Copi er ligelydende med den i Hænde havende Original testerer herved

Hans Hansen Degn.

De første lutherske Præster i Døstrup.

Efter Pastor Jörgensens „Chronik des Kirchspiels Döstrup“ ved Cl. E.

Johan Peter Brorson skriver den 29. August 1766 om de to første Præster i Døstrup: „De to førstes Vocat. dato, ordination, Indsættelse vides icke, men de ere alle kaldede af adelige Herrskaber til Troyborg. Om de to første lutherske Præsters Genealogie vides intet videre, end hvad der findes paa Taulen i Kirken“.

Der findes nu i Kirken to Præstetavler. Den ene er uden Tvivl anbragt i Pastor Brorsons Tid. Han selv staar som den sidste paa Tavlen, og hele Tavlen er malet af samme Mand, med samme Bøgstavtyper og samme Farve. Kun Meddelelsen om Brorsons Død er malet med anden Haand. Paa denne Tavle læses om de to første Præster følgende:

1. H. *Knud Jensen* blev Præst 1537, var Præst 49 Aar, Herrits Proust i 30, døde 1586. Aetatis 81.
2. H. *Jens Knudsen* efter hans S.Fader i 24 Aar, døde 1602. Aetatis 48.

Pastor Jörgensen har i sin Krønike suppleret disse korte Oplysninger paa fyldig Maade.

1. Knud Jensen.

Et Træepitaphium i Kirken har følgende Indskrift:

„Her ligger begravith hæderlig oc gudfrictige Mand H. Knud Jenssøn, den første evangeliske Prest til Døstrop Kiercke som salige hensoevit vdi Herren den × Janva. Anno 1586. Aetatis 81.

Prudens sicut serpens. (Snild som en Slange).

Her ligger begravith hæderlig oc gudfrictige Qvinde Kierstine H. Knudts, som salige hensoevit vdi Herren den 22. April Anno 1586. Aetatis 63.

Simplex sicut columba. (Enfoldig som en Due).

To af Knud Jensens Sønner studerede i *Rostock*. Sandsynligvis har han ogsaa selv studeret der. Han var sikkert den „Conradus Johannis“, som immatrikuleredes der den 12. Nov. 1519, og har altsaa maaske i Rostock hørt Hans Tavsens, som 1520 holdt Forelæsninger om Aristoteles ved Universitetet der.

Da Knud Jensen blev Præst i Døstrup, ejedes Trøjborg af Kong Kristian den Tredje, og denne maa altsaa som Kirkepatron have kaldet Knud Jensen. Men medens Knud Jensen var Præst, gik Trøjborg fra Kongens over i Adelens Hænder, idet *Peter Rantzau* ved Mageskitte af 12. Oktober 1579 kom i Besiddelse af Gaarden.

Peter Rantzau var et Herremenneske. Allerede 1580 byggede han sit stolte Renæssanceslot, og samme Aar havde han allerede naaet sit første Maal; alle frie Bønder i Lø Herred var — for en stor Del ved Tvang — blevet hans Fæstebønder. Ogsaa med *Lø Herreds Kirker* prøvede han at skalte og valte efter Forgødtbefindende. Han tilranede sig Fæsteret over Kirkens Jorder. Naar Archidiakonus Erasmus Heidtmann fra Ribe holdt Kirkeregnskab i Døstrup, var Peter Rantzau til Stede, og hans Skriver tog derefter Kassebeholdningen med til Trøjborg, fordi Peter Rantzau vilde bruge Pengene til Udsmykning af sin Hofkirke, Kirken i Visby. Kirkens Korntiende blev ikke bragt ind i Kirkeladen; men Peter Rantzau tvang Bønderne til at aflevere den paa Trøjborg, som et gammelt Tingsvidne af 18. Febr. 1598 viser¹⁾.

Allerede 1580 var Peter Rantzau indviklet i en Proces med Løgumkloster angaaende Fiskeriet i Brede Aa²⁾. Dertil kom en ny Strid angaaende Jorder paa Vollum og Lovrup Marker. Den 20. Oktober 1599 forelagde Peter Rantzau Hertugen en stor *Arronderingsplan*. Peter Rantzau begærede Hertugens Fæstere under Løgumkloster Amt i Vollum, Svanstrup, Kummerlev, Trelborg, Storde, Borg, Harris, Apterp, Randerup, Forballum, Mjolden, Ottersbøl og Sølsted, ialt 21¹/₂ Bol, desuden Brede Kirke. Til Gengæld vilde han afstaa sine Fæstere

¹⁾ Afskrift i Døstrup Sognekrønike.

²⁾ Akter i Arkivet i Slesvig.

i Lovrup, Overby, Vinum, Tevring, Døstrup og Drenghsted, ialt 23^{1/2} Bol. Peter Rantzau agtede altsaa at følge andre store Grundejeres Plan, at skaffe sig et stort sammenhængende Omraade; men Hertugens Kommissærer fraraadede Mageskiftet, og da Peter Rantzau døde den 27. September, var Planen ikke blevet udført, og den blev det heller ikke senere, — *heldigvis*; thi Arronderingen efterfulgtes de fleste Steder af Nedlæggelse af Gaarde og hele Byer og Oprettelse af Ladegaarde med hoveripligtige Bønder som Arbejdskraft.

I katolsk Tid var *Tienden* blevet delt i tre Dele, idet Kirken, Præsten og Biskoppen fik hver en Tredjedel. Efter Reformationen faldt Biskoppens Del til Kongen; men i mange Sogne, hvor Præstens Indtægter var smaa, afstod Kongen sin Part til Sognepræsten. Saaledes var det ogsaa i Døstrup Sogn, hvad der ses af den „Præstebog udi Lø-Herred“ af 1649, som opbevares i Landsarkivet i Viborg. Døstrup Kirke fik altsaa en Tredjedel af Tienden, Præsten to Tredjedele.

Knud Jensen kunde vistnok trænge til saadan Forøgelse af sine Indtægter. I sit Ægteskab med Kierstine, vistnok født Jakobsdatter, havde han mindst fem Børn, hvoraf de tre studerede. Hans ældste Søn *Jens Knudsen* blev senere hans Efterfølger. Den anden Søn *Jacob Knudsen* — *Jacobus Canuti Destropius* — kom i April 1577 paa Rostock Universitet og blev senere Præst i Lintrup og Hjerting, efter at hans Svigerfader, Andreas Pedersen Barsbøl, var død den 14. Februar 1584.

(Hans Efterfølger i Lintrup og Hjerting blev Sønnen *Andreas Jacobsen Lintrup*, der havde meget at lide i Krigsaarene 1658 og 1659 og døde 1668. Dennes Efterfølger var Søstersønnen *Jacob Sørensen Lintrup* (død 1679), Fader til *Severin Jacobsen Lintrup*, som 1696 blev Rektor ved Katedralskolen i Bergen, 1703 Kommunitetsprovst i København, 1707 Professor Eloquente og Sekretær ved Universitetet, 1720 Biskop i Viborg og 1725 første Hofpræst og Professor i Theologi i København. — Pastor Jacob Knudsens anden Søn *Knud Jacobsen* blev 1617 Diakonus ved Mariekirken og Hospitalspræst i Haderslev, 1631 Archidia-konus samme Sted og døde 1651. — Jacob Knudsens tredje Søn *Georg Jacobsen* var Præst i Gammel Haderslev, hvor han døde 1642).

Knud Jensens tredje Søn var *Peder Knudsen*. Han var sine Forældres Smertensbarn. Han studerede ikke i Rostock, men i København. Han kom paa Afveje. I Peter Christensens Almanakoptegnelser læses: „1587 1. die Decembris. Redii ex Roschildia. Eodem die Petrus Canuti Døstrup prope Frederichsburgum inflixit sibi septum vulnera. Libera nos Deus“. (Oversat: 1. December vendte jeg tilbage fra Roskilde. Samme Dag slog Peter Knudsen, Døstrup, sig syv Saar ved Frede-

riksborg. Gud fri os“). Ogsaa hjemme var han en Døgenigt. I Trøjborg Strafferegister læser vi 1590 om en „Olde Restirende Broke“: „HE. Jens (Knudsen, Præst) zu Dostrop soll wegen seinss Bruedere Peter Knutzen, dass ehr Tuge Perss zu Lorup Tochter beschlafen An Bruch geuen — 5 thal“. Denne Alimentationsbøde var endnu ikke betalt ved Jens Knudsens Død. — Maaske har han alligevel senere rettet sig. Muligvis er han identisk med den Præst i Hjerpsted, „Petrus Canuti, Pastor Hierpstedensis, som i Følge I. M. Krafts „Jubelgedächtnis“ medundertegnede den nye Præsteed, der krævedes af Generalprovst Mag. Jac. Fabricius.

Knud Jensens fjerde Søn var *Søren Knudsen*. Han var Landmand og havde 1599 en Halvgaard i Ottersbøl, tilhørende Hospitalet i Ribe, i Fæste, hvilken Gaard han endnu sad paa i 1633. Han var gift med en Datter af Præst og Provst Ogge Hansen i Mjolden.

Endelig har Knud Jensen ogsaa haft en Datter. Mikkel Andersen begravede 1633 den 4. Sept. *Boeld Peders* i Vinum, en god, ærlig Dannequinde. Vaar *S. Her Knudtz i Døstrup Datter*, sad Encke i 43 heller 44 Aar, Vaar nu 85 Aar. Gud giffue hender oc oss alde en gledelige opstandelsse oc det euige lifff“. Hun havde været gift med Peder Simensen, Fæster paa en Halvgaard i Vinum, der oprindeligt tilhørte Melchior Rantzau, men ved Mageskitte af 24. Juli 1583 blev erhvervet af Kong Frederik den Anden og af ham lagt ind under Haderslevhus.

Medens Knud Jensen var Præst i Døstrup, anbragtes Beklædningen paa Forsiden af Altret, der bærer Aarstallet 1572. Da denne var bredere end Altret, blev Altret noget udbygget mod Syd.

2. Jens Knudsen.

Jens Knudsen, Knud Jensens ældste Søn, havde studeret i Rostock, hvor han blev immatrikuleret som „Johannes Canuti Dorstupensis“ i Marts 1575. I Aaret 1578 blev han adjungeret sin gamle Fader, naturligvis med Udsigt til at blive hans Efterfølger, ligesom Faderen kaldet af Kongen, der dengang endnu ejede Trøjborg.

Pastor Jens Knudsen var tre Gange gift. Hans første Hustru var *Barbara Hr. Jenses*. Hendes Navn er intet Steds nævnt, men hun har hedt Barbara, thi hans første og eneste Datter af andet Ægteskab havde dette Navn. Med hende havde Jens Knudsen tre Døtre, *Mette, Kiersten* og *Else*, som alle tre nævnes i følgende Tingsvidne fra Lø-Herreds Ting af 28. Juni 1623:

„Tommes Anderss y Døsterup en Affkaldswinde paa Hederlige och wellerd Mand Her Mickell Anderss Gudzordz tiennere til Døsterup Kiercke hans wegene Att Nes Madzen y Hertinge y Kalsslundherritt Stode personligen Inden Tinge der for Tingisdomb, och der med hand

och Mund gaff Her Michell Anderss y Døsterup En fulld Trøgh Schøde och Affkalld for Alld dend Deell som hans Hustru Mette Jenssdaatter Kunde løde och tillkomme aff dett godz som for^{ne} Mette Jenssdaatter och hindis Thu Søsterer Kiersten och Elsse Jenssdaatter Aff Mennige giellener goedwilligen forondt och effterladdt Bleff, som Tingiswindett derom formelde, huor Vdi samme goedz Støckwisse Neffuenit og opregenit, fordi der ellers Intet wor flydt enten till dennem heller dy Andere Børen effter Attschyllige Tingswindernes lydelse for dette goed och den forskreuinge som Her Michell hafr loffuet att giffue Mette Jenssdaatter Aff Sin gode wille, Till En Ihukummelse effter hindis Sallige forældre, effter hans wdgiffuede Breffs Indholdt Tackede for^{ne} Nes Madzen y Hertinghe paa sin for^{ne} Hustrus Mette Jenssdaatters wegene for^{ne} Her Michell Anderss och hans Hustru och dierris Arffuinge Alldellis Ere dyd och godhed for gode och Nøy Afftige Betallinge Saa Att Nes Madzen Rette for^{ne} Tammes Anderss y Døsterup hans Hand her for Tingisdomb och gaff med Hand och mund for^{ne} Her Michell hans Hustru Børen och Arffuinge quidt och kierløss for Seg og Sin for^{ne} Hustru och dierris Arffuinge for føde och wføde och for alle Idermerre och Effterdags Kraff och tiltalle y Alle mader och till alle Tyder“.

Efter at Pastor Jens Knudsens tredje Hustru efter hans Død er traadt i Ægteskab med Michel Andersen, synes de tre Søstre altsaa at have taget Ophold hos deres Farbroder, Pastor Jacob Knudsen i Lintrup og Hjerting, hvor den ældste Datter, *Mette*, er blevet gift med Nis Madsen fra Hjerting, vistnok en Landmand. Hvad der er blevet af den anden Datter, *Kiersten*, ved vi ikke. Den tredje Datter, *Else* Jensdatter, nævnes i et Tingsvidne fra Lø Herreds Ting af 3. Nov. 1633, der i Formen næsten ordret er overensstemmende med foranstaaende*). Det ses deraf, at Else Jensdatter, der har haft Farbroderen Søren Knudsen i Ottersbøl til Lovværge, nu staar i Begreb med at træde i Ægteskab med Landmand Michel Krestensen i Vollum. Senere hører vi intet om hende.

Hvornaar Jens Knudsens første Hustru er død, ved vi ikke. Han traadte senere i Ægteskab med *Karen Iversdatter*, højst sandsynligt en Datter af Pastor Iffuer Martensen i Randerup. Hun var født Søndag Misericordias 1578 i Randerup Præstegaard. Med hende havde Jens Knudsen en Søn *Iver* og en Datter *Barbara*. Sidstnævnte blev 1620 gift med Fæster Nis Knudsen i Vinum, og hun døde i Pestaaret 1659, den 5. August, 60 Aar gammel.

Jens Knudsens tredje Hustru hed *Magdalene*. Med hende er han først blevet gift kort før sin Død. Ægteskabet var barnløst. Hun

*) Afskrift i Døstrup Sognekronike.

synes at stamme fra herværende Egn. Hendes anden Mand, Præsten Mikkel Andersen, arvede 1635 Penge efter Mette Peders i S. Vollum, og Hans Smed i Vinum, der begravedes den 10. Juli 1636, betegner han som „min gode Frende, Broder og Ven“. Ellers ved vi intet om Magdalenes Hjem uden dette, at hendes Moder maa have hedt Else.

I Pastor Jens Knudsens Tid blev den aarelange *Strid med Peter Rantzau* om Rettighederne til Lø Herreds Kirker afgjort. 1586 indgav Archidiakonus Erasmus Heidtmann i Ribe et langt Anklageskrift¹⁾. I de opstillede Anklageartikler²⁾ kendetegnes hans Handlemaade i følgende Ord: „Peder Rantzow haffuer tiltaget sig Kierckens thiende Korn fraa Kierckeuergerne thill Troiborg Ocksa en tidtlang Vndt det Sogneprester at bruge for Affgiift thill Kiercken, Erchidegnen y alle maade wadspurt . . . Hand haffuer ocsaa aff Erchidegnen och Kierckeuergere Ladit sine Schriffuere Annamme och Opbere The Fiire Kierckers³⁾ Pendinge Aff nogle Aar wed mange hundred marck Lübss Till wistbuy Kierckens bygning, huilcket aldrig tilforen scheedt er thill Troiborg“.

Herredagen i København fældte Dom den 6. Juli 1598⁴⁾. Peter Rantzau maatte betale 3300 Daler for det, han i 12 Aar med Urette havde oppebaaret af Lø Herreds Kirker. Deraf fik Ærkedegnen i Ribe 1100 Daler, de fire Kirker 2200 Daler. For de Penge, som Døstrup Kirke ved denne Lejlighed fik, anskaffedes den smukke *Prædikestol*, som bærer Aarstallet 1601. Den synes først at være anbragt i Kirken i det følgende Aar, thi Pastor Joh. P. Brorson meddeler, at der inde i Prædikestolen staar følgende, som nu er forsvundet:

M. Erasmus Heidtmann. Archidiakonus.

D. Johannes Chanutt.

Nis Ousen.

Anno 1602.

Nis Ousen var Kirkeværge. Han var Fæster paa en Helgaard i Vinum, der tilhørte Hospitalet i Ribe, og var en meget anset Mand, der ogsaa som Repræsentant for Lø Herred blev sendt til Viborg, da den syvaarige Prins Christian (den Fjerde) den 12. Juli 1584 blev hyldet som Tronarving.

Længe fik Jens Knudsen ikke Lov til at staa paa den nye Prædikestol. I Følge Biskop Peder Hegelunds Almanakoptegnelser døde han den 23. November 1602. Han var 48 Aar, hans Enke 24 Aar.

---

¹⁾ Findes i Arkivet i Ribe, Udtog i Døstrup Sognekronike.

²⁾ Ligeledes i Viborg Arkiv.

³⁾ Døstrup, Mjolden, Randerup og Visby.

⁴⁾ Afskrift af Dommen efter Rigsarkivet i København i Døstrup Sognekronike.

SAMLEREN.

Lysset i Mosen. Paa Ellehoved Mose ser man om Natten et Lys, og det spørger der. Paa det Sted laa der engang en Røverhule, og hver Nat hørte man der højrostede Stemmer, der sagde: „Sluk da Lysset, ellers brænder Hulen jo, du faar ikke en Skilling, hvis du ikke slukker det!“ — En Nat brændte Hulen, og dens Ejer brændte med. Hver Nat gaar han nu og søger efter sine Penge med en Lygte, og det er det Lys, man ser.

Ingvert Jensen, Tønder.

En Tælleremse. Inden f. Eks. „Klabuni“ eller en anden lignende Leg begyndte, hvori en af Deltagerne skulde „staa“, plejede Børnene gerne at „daades“ for at se, hvem der først skulde staa.

Følgende „Daades“ lød saadan: „Roind om i æ Nejs, groe moil godt grøent Græis!

Jen, to, tre, fir, fem, sæis“.

Ved „Daades“ stillede Børnene sig op i Rundkreds.

J. Tegewaldt, Bov.

Vejrspaadom — Solulv. Ved en Solulv forstaar man en Bisol, en lysende Plet, som i uklart Vejr viser sig omkring Solen. Man har i tidligere Tid ment, at det var et stort Udyr, der angreb Solen.

Naar en saadan Solulv viser sig, skal det være Tegn paa et vandrigt Aar. En ældre Mand mindes at have set en i Aaret 1879.

Werner Christiansen, Bylderup.

Herremanden på Høgsbro. Den berygtede Christoffer Rosenkrantz til Høgsbro, Kogsbøl og Vesterbæk begik en Række Falsk-

nerier, navnlig mod Fru Karen Strange til Donslund; de blev opdaget, og Rosenkrantz dømtes fra Ære og Liv og blev halshugget 1610 på Slotspladsen i København.

Det er forståeligt, at sådanne Begivenheder måtte sætte Sindene i Bevægelse både i Samtid og Eftertid. De er bleven fortalt fra Slægt til Slægt, og hjemme i Vestslesvig er den onde Herremand på Høgsbro ikke glemt den Dag i Dag. Traditionen fortæller her, at Bedragerierne var rettet mod Fruen på Vesterbæk, hvorved Rosenkrantz fik denne Gård lagt ind under Høgsbro. Vejen mellem de to Gårde gik dengang gennem Engene Nord for Lundsmark, hvor der endnu er Forhøjninger at se. Da Herremanden var død, fik han ikke Ro i Graven; ved Midnattide kørte han hen ad denne Vej med fire Heste og fire Hunde, og det gloende Ild stod ud af Halsen på dem allesammen. Så blev han nedmanet i „æ Kwostgaf“, en lille Høj bevokset med Egekrat, i Høgsbrogårds Toft. Men det hjalp vist ikke; i hvert Fald var der for blot et halvt Hundrede År siden ikke mange, der vovede sig alene ud på den Vej om Natten. En anden Tradition fortæller, at Herremanden ligger begravet i æ Kwostgaf. Højen er jævnet nu, men for blot en Menneskealder siden, da Folk var mere overtroiske end nu, turde ingen røre ved den. Det hed sig nemlig, at Gården stod i Forbrand, og så var Gårdbranden bleven sat hen i Kwostgaf. Så snart man gravede i den, skulde Høgsbrogård brænde. — Der fortæltes også, at der gik en Løngang fra Gården til Højen.

Elter Søren Smidt, Lundsmark, og Beier Illostrup, Høgsbrogård, ved A. Bjerrum.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Udkommet er:

H. P. Hanssen:

ET TILBAGEBLIK

Barndom og Ungdom.

Kr. 7,75.

Bogen kan faas gennem

Hans Beck's Boghandel
Tønder.

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fyldepenne, Æskepost, billige franske Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besørgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen
fra Indland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmørelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

V. J. LUND

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40

Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO**

STOREGADE 24 — TLF. 378

N. PICULELL

Sønderjydsk Maanedsskrift
Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.